

justificat; at Christi gratia est communis: est enim gratia capitis, qui in omnia membra, id est in omnes fideles, se diffundit eisque se communicat, itaque eos sanctificat. Hinc disce quanta fuerit gratia Christi, utpote quae instar solis et fontis in omnes fideles derivatur: nam « de plenitudine gratiae non omnes accepimus, et gratiam pro gratia, » Joan. 1, 16.

Quartum: Gratia in nobis (quin et in B. Virgine) per bona opera crescit, in Christo vero non crevit, quia cum ab unione cum Verbo procederet, quae ab initio conceptionis suae plena fuit et perfecta, hinc et eodem instanti haec gratiae plenitudo quae augeri non posset, ipsi data est.

Tropologica: Damascenus, lib. III De fide, cap. xxii: Christus, inquit, proficit sapientia et gratia, non in se, sed in suis membris, scilicet Christianis. Sic et Cyrillus jam citatus. Ideo enim proficit ipse majores virtutum actus in dies edendo, ut nos idem facere doceret. Tota enim vita nostra continuum vel est profectus, vel defectus. Cum enim non proficit, tum deficit; ut ergo non deficiat, semper proficiat oportet, uti fuit

docet S. Bernardus, *epist.* 233, ubi inter alia ait: « Nunquam justus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit: Satis est; sed semper esurit sititque justitiam, ita ut si semper viveret, semper quantum in se est, justior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annum, vel ad tempus instar mercenarii, sed in aeternum divino se mandipabit famulatur, » etc.

APUD DEUM ET HOMINES. — « Primum enim oportet Deo placere, et deinde hominibus, » ait Theophylactus et Beda. Si enim Deo placerimus, faciet ipse ut et hominibus placeamus, ac nos eis gratos efficiet. Non sufficit placere hominibus, quia hoc saepe fictum et simulatum est; nec soli Deo, quia hoc privatum et secretum est: sed « Deo et hominibus, » ut gratiam, qua Deo placeamus, etiam hominibus ostendamus, itaque eos ad eandem alliciamus « Deo enim debemus conscientiam, proximis famam, » ait S. Bernardus. Moralita plura vide apud S. Ambrosium, Barradium, Didacum Stellam et Vincentium Regium hic.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Princ. describit praedicationem et baptismum Joannis Baptista, quo homines dispositi ad gratiam Christi illamque eis indicavit. *Secundo, vers. 21, narrat Christum a Joanne baptizatum, cum Spiritus Sanctus in eum specie columbae descendit; et vox Patris audita: Tu es Filius meus dilectus. Tertio, vers. 21, genealogiam Jesu a Joseph usque ad Adamum pertexit.*

Primum et secundum majori ex parte explicui Matthaei in: superest ergo tertium.

1. Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato Judaeam, tetrarcha autem Galilaeae Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Iturae, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinae tetrarcha, et publicani, et Lysania Abilinae tetrarcha, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinae tetrarcha, factum est verbum Domini super Joannem, Zachariae filium, in deserto. 3. Et venit in omnem regionem Jordanis, praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum, 4. sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiae prophetae: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus; 5. omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt prava in directa, et aspera in vias planas: 6. et videbit omnis caro salutarem Dei. 7. Dicebat ergo ad turbas quae exhibent ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? 8. Facite ergo fructus dignos poenitentiae, et ne coeperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. 9. Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. 10. Et interrogabant eum turbae, dicentes: Quid ergo faciemus? 11. Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti; et qui habet escas, similiter faciat. 12. Venerunt autem et publicani, ut baptizarentur, et dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? 13. At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis. 14. Interrogabant autem eum et milites, dicentes: Quid facie-

mus et nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis; et contenti estote stipendiis vestris. 15. Existimante autem populo, et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus; 16. respondit Joannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos; venit autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, et igni; 17. cuius ventilabrum in manu ejus, et purgabit aream suam, et congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. 18. Multa quidem et alia exhortans evangelizabat populo. 19. Herodes autem tetrarcha, cum corriperebatur ab illo de Herodiade, uxore fratris sui, et de omnibus malis quae fecit Herodes, 20. adiecit et hoc super omnia, et inclusit Joannem in carcere. 21. Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Jesu baptizato, et orante, apertum est caelum: 22. et descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; et vox de caelo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi. 23. Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathath, 24. qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph, 25. qui fuit Mathathiae, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, 26. qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiae, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda, 27. qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, 28. qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, 29. qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathath, qui fuit Levi, 30. qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim, 31. qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David, 32. qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, 33. qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Juda, 34. qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, 35. qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, 36. qui fuit Caiman, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech, 37. qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Caiman, 38. qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

1. ANNO AUTEM QUINTODECIMO IMPERII TIBERII CAESARIS, PROCURANTE PONTIO PILATO JUDEAM, TETRARCHA AUTEM GALILAEAE HERODE, PHILIPPO AUTEM FRATRE EJUS TETRARCHA ITURAE, ET TRACHONITIDIS REGIONIS, ET LYSANIA ABILINAE TETRARCHA,

2. SUB PRINCIPIBUS SACERDOTUM ANNA ET CAIPHA: FACTUM EST VERBUM DOMINI SUPER JOANNEM, ZACHARIAE FILIUM, IN DESERTO.

Ab anno duodecimo Christi transit Lucas ad annum ejus trigesimum, quo more Hebraeorum cepit officium doctoris et redemptoris exercere ac publice predicare.

IMPERII TIBERII. — Tiberius hic, ut patet ex Suetonio in ejus Vita, erat filius Liviae, quae postquam peperit Tiberium, nupsit Augusto Caesaris, qui proinde mortuis Caio et Lucio, suis ex Julia filia nepotibus, Tiberium quasi privignum in filium adoptavit, ac imperii haereditem et successorem constituit. Regnavit Augustus a nece Julii Caesaris annos 37, mortuusque est die 19 augusti, cum successit ei Tiberius: quare ultimus Augusti annus non fuit integer, sed dimi-

diatus, talis consequenter fuit primus Tiberii, scilicet quinque mensium, puta ab augusto mense usque ad januarium, a quo Romani annum inchoare et numerare solebant. Tiberius hic, ex Actis Pilati, audiens mira de sanctitate et miraculis Christi, voluit eum inter deos referre, sed obstitit ei senatus Romanus, eo quod ipso inconsulto id tentasset. ut dixi *Matth.* xxvii, 24 (1).

(1) Duplex ex hoc loco questio venit interpretibus evolvenda: prior scilicet, utrum annus ille imperii Tiberii quintodecimus minus a Joanne Baptista ceptum notet; posterior, quodnam exordium imperii Tiberii eodem anno designetur. Hinc difficultas oritur quod, cum Christus, ut diximus, anno U. C. DCCCLXVII natus sit, Augusto autem anno DCCCLXVII vita functo successerit Tiberius, si omne illud tempus, additis insuper 15 annis, recte computes, obtinebis annum U. C. DCCCLXXXI, quem longe ante annum Joannes Baptista minus suum adgressus esse omnino est putandus. Inde duae enatae sunt opiniones: priorum secutus Sanclementius, de *Vulgar. ara emendat.*, p. 316 et seq., assertit a Luca annum quintodecimum Tiberii commemorante designari tempus quo, non Joannes minus suum prius suscepit, sed aliud quid accidit, v. g. Christi passio et mors; posteriori Patrius adhaerens, duo haec fuisse docteque adstruit, scilicet a

PROCURANTE PONTIO PILATO JUDEAM. — Nota : Archelaus Herodis Magni, puta infantilede filius, ob suam tyrannidem ab Augusto Cesare ejectus fuit e sua Tetrarchia, actusque in exilium anno 10 tetrarchie suae, qui fuit, ut nonnulli exacti Chronologi volunt, annus Augusti 32, vite Christi 12. Quare Augustus Judaeam (id est duas tribus, Judam scilicet et Benjamin), tunc Archelao ademptam, adiecit ad Syriae provinciam ejusque praesidem, qui tum erat Quirinus, vel, ut Lucas vocat, Cyrinus, qui administrationem Judaeae commisit Coponio, ac per eum confiscavit facultates Archelai; qua de causa praesides Judaeae vocati sunt procuratores sive administratores, cum revera essent ejus praesides. Unde Pilatus hic a Luca Graeco vocatur *ὑποβουλος*, id est *vector, dux, praeses, princeps*; et Arabicus vertit, in *dominio Pilati Pontii super Judaeam*.

Porro, Coponio primo Judaeae procuratori sive praesidi, ab Augusto successus fuit secundus, M. Ambivius; deinde tertius, Annus Rufus, sub quo mortuus est Augustus: cui succedens Tiberius quantum Judaeae praesidem creavit Valerium Gratium, deinde quintum Pontium Pilatum, anno imperii sui 13. Porro, Pilatus Judaeae praefuit 9 annis, ac secundo ejus anno Christus baptizatus est, quinto vero ab eo crucifixus et mortuus (1). Quocirca vindice Deo Pilatus a Tiberio anno imperii ejus 23, sive ultimo, relegatus fuit in exilium. Pilato successit sextus Marcellus, septimus Cumanus, octavus Claudius Felix, nonus Porcius Festus (coram his duobus S. Paulus vinculis causam dixit, *Actor*. XIII, 24, et cap. XXIV toto), decimus Albinus, undecimus Florus, cujus anno secundo, qui fuit Neronis imperii 12, Judei ceperunt rebellare Romanis, ac quinto post anno a Tito expugnata est Jerusalem, et tota Judaea subacta. Haec omnia fuisse narrat Josephus lib. XVIII *Antiq.*, cap. 1 et seq.

TETRARCHA AUTEM GALILAE HERODES. — Arabicus, in *dominio Herodis principis super quartam Galilaeae, et Philippii fratris sui principis super quartam Ituraeae*. Tetrarcha enim est qui quartae (ἑτεῖρας enim in compositione significat *quatuor, quatuor* est principatus) parti provinciae, vel regni alioquin

Luca hic notari muneris a Joanne suscepti exordium, deinde annum imperii Tiberii a Luca commemoratum quintumdecimum esse ex quo Tiberius in Judaeam aequo ac in ceteras provincias parem cum Augusto adhuc vivente, ipsoque id Patres rogante, potestatem adeptus fuerat, quod evenit anno U. C. DCCLXXXVII. Vide P. Patrium, *op. cit.*, diss. XXXIX; Sepp, *op. cit.* t. I, p. 110.

(1) Ne quid de re chronologica minus a veteribus elaborata praetermissimus, pauca hic a Patrio desumpta addere liceat: a Pilato videtur Judaeae procuratorum copiose verno tempore ann. U. C. DCCLXXVII, *scr. vulg.* XXV, ita ut jam praesens cum Joannes docere cepit: Joannes vero id cepit aliquot mensibus ante Christi baptismum; porro autem Christus ad baptismum venerit ante postremos dies ejusdem anni, anno primo et tricesimo aetatis nondum expleto. *Op. cit.*, diss. XV, n. 5.

praesidet. Unde a Theodoro vocatur « quadruplaris. »

Ut historiam hanc ab ovo intelligas, nota: Herodes infantilede moriens quinto die post infantilecidium, anno secundo Christi, tres filios superstites reliquit (nam ceteros vivens occidit, et Antipatrum quidem in ipso infantilecidio), scilicet Archelaum, Herodem Antipam et Philippum. His de successione in regnum Herodis patris sui inter se contententibus, Augustus regnum in quatuor partes sive tetrarchias divisit, quibus totidem tetrarchas, sive principes, vel dynastas, praefecit: nimirum Judaeam attribuit Archelao, et eo expulso, Coponio; Galilaeam Herodi Antipae; Philippo Ituraeam et Trachonitidem; Lysaniam extero Abilinaem. Tetrarchie autem haec erant magnae et instar regni, ut docet Lysaniam, lib. V, 18. Unde Herodes Antipas, esto a Mattheo, cap. XIV, 1, vocatur rex, uti dixi *Matth.* XIV, 1, et cap. XXV, vers. 23.

PHILIPPO AUTEM FRATRE EIUS TETRARCHIA ITURAEA ET TRACHONITIDIS REGIONIS. — Ituraea, ait Adrichomius, in *Descripi. Terra sancta*, pag. 110, num. 60, a *Tethur* sive *Ithar*, filio Ismaelis, sic appellata, montosa ac memorosa est « regio, ad radices montis Libani in longum » recta. Nam a fluvio Jordane sumens initium, juxta eundem Libanum versus Occidentem ad montes usque Sioniorum et Tyriorum extenditur, aliquoties etiam saltus Libani nuncupatur. Trachon, sive Trachonitis regi instar, ait Trachonitis autem regio haec appellatur, quod saxosa et aspera sit, atque subterraneis meatibus ac cavernis abundet; *ῥαχων* enim Graecis locum saxosum significat, et *trachones* etiam dicuntur oculi sub terra meatus ac specus, Fontibus et rivis haec regio penitus caret, ideoque pluviales aquae incola per *trachones*, hoc est *meatus subterraneos*, in lacuinis tam naturalibus quam artificiose factis diligenter colligunt, ac eorum perlique in *trachonibus*, id est *specubus et cuniculis* commorantur, et ferarum more delitescunt. Rapto libenter vivunt. Ita ex Josepho, Wilhelmo Tyrio et aliis Adrichomius.

ET LYSANIA, ABILINE TETRARCHA. — Beda et Adrichomius censent Lysaniam hunc fuisse quartum Herodis infantiledae filium, ideoque fratrem Archelai, Herodis Antipae et Philippii, trium ceterorum tetrarcharum. Verum contrarium docet Josephus illis pene coaevus, scilicet Lysaniam hunc fuisse filium Lysaniae senioris, qui senior filius

Quatuor Tetrarchias ab Augusto Praefectas per se nota.

Ituraea quae?

Trachonitis quae?

fuit Ptolemei Minnei, in Chalcide juxta montem Libanum imperantis, eique vita functo quasi filius successit in regnum, antequam Herodes infantilede, rex Judaeae, a Romanis designatus esset. Ita Josephus, lib. XIV *Antiq.*, cap. XXI. Senior hic occisus est ab Antonio, triumviro et collega Augusti Caesaris et Lepidi, impulsu Cleopatrae, amasiae Antonii, qua regno Lysaniae inhians, illud avito Aegypti regno adjungere satagebat; occisus, inquam, est 30 annis ante Christi nativitatem, teste Josepho, lib. XV *Antiq.*, cap. IV. Hic ergo senior Lysaniam filium reliquit hunc sibi cognominem Lysaniam juniorem, qui Antigonum in regnum Judaeae restituere conatus est, et ejicere Hyrcanum, cui favebat Herodes infantilede; qua de causa Herodes a senatu Romano, urgente Antonio et Augusto Cesare, rex Judaeae, excluso tam Antigono quam Hyrcano, creatus est, uti narrat Josephus, lib. I *Bellic.*, cap. XI, qui et lib. XIX *Antiq.*, cap. IV, asserti a Lysania totam ejus regionem dictam fuisse Lysaniam.

ABILINE. — Abila, alias Abyla et Abela, egregia Coele Syriae urbs est, ad montem Libanum sita, a qua Abilene, sive Abilina regio nomen accepit, que ab Oriente adiacet Damasco, ab Occidente Chalcidi, a Septentrione Libano. Huic ergo a Romanis praefectus fuit Lysanias. Ita ex Josepho Adrichomius.

Porro, tam opere Lucas hic principes, tam saeculares quam ecclesiasticos, puta pontifices Annam et Caipham enumerat: *Primo*, ut distincte et solide tempus et annum, quo praedicare cepit Joannes, indeque Christus, assignet. *Secundo*, ut ignificet jam defecisse sceptrum a Juda per Herodem alienigenam, ejusque filios tetrarchas, ac Tiberium et Romanos Judaeae imperantes, ac proinde venisse jam Messiam sive Christum, cujus praedicationis exordium ipse hoc capite recenset, juxta oraclum Jacobi, *Genes.* XLIX, 10. *Tertio*, ut innuat Israellem inter tot principes partim infideles, partim impios dissectum, egruise adventu Messiae, qui eum redintegraret et salvaret. *Quarto*, quia principes hi in gestis Joannis et Christi, quae deinceps narrabit Lucas, magnam habuerunt partem: nam Tiberius, ut dixi, voluit Christum inter deos referre; Pilatus eum crucifixum coactus a Judaeis, cum prius eum esse innocenter seipsum esset protestatus; Herodes Antipas Philippo fratri suo uxorem Herodiadem eripuit, ideoque reprehensus a Joanne eum occidit; Annas et Caipham Christum usque ad illicum persecuti sunt, aequo ac Adgostolos post Christi mortem.

Cor. SEB PRINCIPES SACERDOTUM ANNA ET CAIPHA. — Saecularibus praecipuis adjungit ecclesiasticos, scilicet pontifices. Dices: Unus duntaxat erat summus Judaeorum pontifex, ut patet ex Josepho et aliis, quomodo ergo hic duo nominantur? Respondet Eusebius, lib. I *Hist.*, cap. X, Joannem Baptistam cepisse praedicare sub Anna, et conti-

nuasse usque ad pontificatum. Caiphae. Alii respondent Annam et Caipham alternis annis vicissim pontificatum gessisse. Verum haec omnia refellit Josephus, lib. XVIII, cap. I et V, qui nullos ponit pontifices medios inter Annam et Caipham, assertitque Caipham creatum pontificem a Valerio Grato, qui Pilatum proxime accessit, ac perseverasse toto tempore Pilati usque ad finem imperii Tiberii Caesaris.

Respondeo igitur unum duntaxat fuisse summum Judaeorum pontificem, scilicet Caipham, sed principes, id est primores sacerdotum, fuisse plures, ut patet *Matth.* XXV, 3, et passim in passione Christi nominantur principes sacerdotum, sive pontifices, qui Christum apud Pilatum accusarunt, damnarunt, illuserunt, etc. Inter hos ergo principes summi fuerunt Caiphas et Annas: Caiphas, quia pontifex; Annas, quia sacer Caiphae, et quia ipse pontifex fuerat, ac apud Judaeos summa erat auctoritas. Unde et post se quinquos filios pontifices habuit, teste Josepho, lib. XX *Antiq.*, cap. VII. Haec de causa Christus a Judaeis in horto captus, primo ductus est ad Annam, deinde ad Caipham, *Matth.* XXVI (1).

FACTUM EST VERBUM (id est jussio, imperium, mandatum) DOMINI SEPER (id est ad) JOANNEM, ZACHARIAE FILIUM. — q. d. Jussit Deus anno 15 Tiberii Joanni Baptiste, ut praedicaret et baptizaret. Jussit, inquam, per inspirationem internam, forte etiam per vocem externam angeli, hoc ei ex parte Dei ore suo denuntiatis (2).

3. ET VENIT IN OMNEM REGIONEM JORDANIS, PRAEDICANS BAPTISMUM POENITENTIAE (id est, incitantem ad agendas poenitentiam) IN REMISSIONEM PECCATORUM, — scilicet poenitentiam in baptismo Christi; q. d. Joannes praedicaebat poenitentiam, ut per eam se disponderet ad veniam et gratiam accipiendam a Christo. Vide dicta *Matth.* III (3).

(1) Nomen ἀρχιερέως, quod Vulgata modo pontifices modo summi sacerdotes, vel principes sacerdotum vertit, generatim designat principes familiarum sacerdotalium. Nam nemo nescit Aaronis progeniem, sicut ceteras tribus, dispersitam fuisse in familiis, quarum cujusque summi erant principes; in aliis tribubus hi familiarum principes libam videntur esse qui a Josepho et Evangelistis dicuntur *seniores principesque poenitentiae* vel *plures*. Nominis ἀρχιερέως forte etiam insignebantur tum summi Pontifices numero functi, tum summi Pontifices vicarii, seu *Sagan*. Lucas hic loquitur de summo Pontifice ejusque vicario, Caipha videlicet et Anna.

(2) Non desunt interpretes qui, cum utraque in Scripturis reperitur formula, scilicet *Verbum Domini ad, et Verbum Domini super*, non eandem vim et significationem agnoscunt utrique, sed simpliciter pleniterque alteri quam priori; Ita ut Joannes hic in peculiari quodam se sublimiore munere a Deo constitutus fuerit.

(3) Haec leviter inter se SS. Petrus discrepare videntur de hac questione, an, quos abluerat Joannes, eorum peccata baptismi ipso extirparentur? At veritas tantum, non rebus stat discrepantia: qui enim hominibus eo baptismi tinctis peccatorum veniam datam dixerant, ad opus operantis spectabant; ad opus vero operantis, qui negarunt.

Cor. duo ordines principes dominati cum se his res praesent

4. SICUT SCRIPTUM EST IN LIBRO SERMONUM ISAAE PROPHETE: VOX CLAMANTIS IN DESERTO: PARATE VIAM DOMINI, RECTAS FACITE SEMITAS EIUS.

5, 6. OMNIS VALLIS IMPLEBITUR, ET OMNIS MONS ET COLLIS HUMILIABITUR; ET ERUNT PRAVA IN DIRECTA, ET ASPERA IN VIAS PLANAS: ET VIDERIT OMNIS CARO SALUTARE DEI. — Hæc omnia explicui *Isaia XL, 2*. Porro S. Gregorius, homil. 20 in *Evang.*; S. Augustinus, S. Chrysostomus, Beda et alii hæc sic exponunt, *q. d.* Omnis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur, ut ait Christus. Verum hic sensus huic loco non est genuinus, tum quia valles hic non vocantur humiles, sed potius pusillanimes; tum quia est concio Joannis non prædicantis futura, sed adhortantis ad mutationem vite et morum, *q. d.* Parate, o Judei, viam Christo, quasi Messie vestro jam ad vos venturo: quare «omnis vallis implebitur,» id est, impleatur; «et omnis mons et collis humiliabitur;» id est, humilietur; «et erunt,» id est, fiant, vel sint «prava,» id est, viae oblique et infractuosa; «in directa, et aspera in vias planas,» hoc est, complanate vias omnes Christo quasi regi jam venturo, ut fieri solet regibus inaugurandis, ut vias asperæ fiant planæ et æquales, *q. d.* Tollite et mentibus vestris omne quod pravum, distortum, inæquale, altum nimis vel depressum est, v. g. qui superbiæ montem in corde gerit, tumorem hunc deprimat; qui vallem pusillanimitatis et acediæ in se continet, eam impleat, elevet et adæquet per magnanimitatem et fiduciam in Deum; qui asperis est moribus, ad suavitatem et modestiam se componat.

ET VIDERIT (id est, ita fiet ut) OMNIS CARO (id est omnis homo videat, id est videre possit, oculis tum corporis, tum potius mentis) SALUTARE DEI, — id est salvatorem Christum; videat, inquam, id est in se sentiat et experiatur salutem et vim gratiæ a Christo allatæ.

Audi S. Gregorium, hom. 20 in *Evang.*: «Omnia vallis implebitur; quia, inquit, donum humiles accipiunt, quod a se corda superbientium repellunt. Prava, directa fiunt, cum malorum corda per injustitiam detorta, ad justitiæ regulam diriguntur; et aspera in vias planas immutantur, cum immites atque iracunda mentes, per infusionem superæ gratiæ ad lenitatem mansuetudinis redeunt.»

Cætera a vers. 7 usque ad vers. 10 audivimus, *Matth. III, 7*, ubi ea explicui.

10. ET INTERROGABANT EUM TURBÆ: QUID ERGO FACIENS? — ut dignos penitentiæ fructus faciatis, itaque excidium a te comminatum evadimus, et salutem æternam consequamur, ne scilicet excidamur et in ignem æternum mittamur, ait Interlinearis. Joannes arguerat Phariseos et turbas, sed Pharisei «spreverunt consilium Dei,» cap. VII, 30, ideoque concionem Joannis; turba vero et plebs, ejus vi permota et com-

puncta, quaerit modum penitentiæ ad capessenda Joannis jussa, ac promptam paratamque se ei offert. Ita et hodie plebei facilius capessunt monita concionatorum, quam potentes, ideoque pro illis salvatur.

11. RESPONDENS AUTEM DICEBAT ILLIS: QUI HABET DNAS TUNICAS, DET NON HABENTI, ET QUI HABET ESCAS, SIMILITER FACIAT. — Est synecdoche: nam ex una specie magis communi et necessaria, uti est vestire et cibare pauperem, intelligit omne genus eleemosynæ. «Dnas,» ita scilicet ut una sufficiat ad corpus vestiendum et calefaciendum, ideoque altera sit superflua, hic illam «det non habenti,» id est nullam habenti, sed nudo et indigenti: nam si utraque sit necessaria habenti, ipse non tenetur alteram erogare pauperi. Ita S. Hieronymus, *Quasi. i. ad Heditianum*, et S. Ambrosius hic, quem audi: «Misericordiæ, inquit, pro possibilitate conditionis humanæ mensura servatur, ut non sibi unusquisque totum eripiat, sed quæ habet cum paupere partiat.» Ad ditique: «Faciat ergo fructum qui potest, gratiæ; qui debet, penitentiæ. Misericordiæ communis est usus, ideo commune præceptum; misericordiæ plenitudo virtutum est.» Et S. Gregorius: «Ideo de dividendis tunicis datur præceptum, quia si una dividitur, nemo vestitur;» si vero dua dividantur, duo vestuntur. Et S. Basilus: «Docemur, ait, ex omni quod affluit, debere nos erogare ei qui non habet.» Hic ergo est unus o dignis penitentiæ fructibus, nimirum actus misericordiæ et eleemosynæ, juxta consilium Danielis, iv, 24, ad Nabuchodonosor: «Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum.» Vide ibi dicta. Adde: eleemosyna recte componit vitam ad omnem virtutem. Nam omnis virtus aut est debita, aut indebita et gratuita: debita, est justitia; indebita, misericordiæ; quare misericordiæ et pro se et pro justitia satisfaci, tum quia qui dat sua, non rapit, sed restituet aliena; tum quia qui dat indebita et gratuita, multo magis solvet debita, ad quæ ex justitia aliæ virtute obligatur; tum quia misericordiæ fit ex amore et charitate: charitas autem est plenitudo legis. Nam «qui diligit, legem implevit,» *Rom. XII*. Quocirca apte Enthy-mius: «Turbs, inquit, ut mutua benevolentia se complectantur, mutuis operibus se mutuo sublevent, injungit.» Turbæ enim facile capiunt actus misericordiæ et in eos propendunt, eam ad orationem, jejuniâ operaque penitentiæ sint difficiles, et subinde inhabiles.

12. VENERUNT AUTEM ET PUBLICANI UT BAPTIZARENTUR, ET DIXERUNT AD ILLUM: MAGISTER, QUID FACIENS? — ut animas nostras salvemus. Hic impletur illud Christi: «Publicani et meretricis præcedunt vos (o Scribæ) in regno Dei,» *Matth. XXI, 31*. Peccatores enim magno spiritu a Joanne correpti compungebantur, culpam agnoscebant et quaerebant penitentiam; Scribæ vero superbi

putantes se esse justos et sapientes, eam aspernabantur.

13. AT ILLI DIXIT AD EOS: NIHIL AMPLIUS QUAM QUOD CONSTITUTUM EST VOBIS, FACIATIS, — in exactione vectigalium; Græce enim est *exigatis*, quod et *faciatis* et *exigatis* verti potest, sed hic clarius, *exigatis*, uti interpretatur Syrus et Græci. Ita Jansenius, Maldonatus, Franciscus Lucas et alii. Solent enim publicani ex avaritia augere vectigal, plusque exigere quam a principe constitutum sit, quod est furtum vel rapina: quare illud hic taxat Joannes. «Moderate præcipit, ait S. Augustinus, *serm. 3 De Diveris*, ut et iniquitas locum non habeat, et constitutum habeat vectigal effectum.» «Ita singulis generationibus hominum conveniens Baptista tribuit responsum, ait S. Ambrosius, — Idem faciat concionator, ut in particulari uxoribus, maritis, filiis, ancillis, servis, mercatoribus, agricolis, advocatis, etc., præscribat quid facere debeant, ac propria cuique vite præcepta tradat.

14. INTERROGABANT AUTEM EUM ET MILITES, DICENTES: QUID FACIENS ET NOS? ET AIT ILLIS: NEMINEM CONCUTIATIS, NEQUE CALUMNIAM FACIATIS, ET CONTENTI ESTOTE STIPENDIIS VESTRIS.

MILITES. — Militantes partim sub Herode Antipa contra Aretam, regem Arabum, partim sub præfecto templi, partim sub Pilato, preside Romano; hi audientes Joannem detonantem in vitia disque gehennam minitantem, consilii sibi rapinarum aliorumque scelerum, quæ milites committere solent, voce Joannis compuncti, æque ac publicani, ab eo poscunt remedium penitentiæ, vite honestæ et salutis: quibus tria assignat Joannes tribus militum vitis opposita, quorum primum est, violentia; secundum, calumnia; tertium, rapina. Violentiam excludit Joannes dicens: «Neminem concutiatis,» id est nemini vim inferatis. Calumniam excludit dicens: «Neque calumniam faciatis,» Græce *psedi anagorizans*, id est ne sitis sycophante, ut noxiis impingatis crimen aliquod, accusando eos quod sint factores hostium, inimici, insidiatores, ut eos expolietis, vel eorum bona invadatis. Vetat ergo «ne ab eis calumniando prædam requirant, quibus militando prodesse debuerant,» ait Beda. Rapinam excludit dicens: «Contenti estote stipendiis vestris.» Simili modo Aurelianus Imperator equi amatissimus, ait Vopiscus ita ejus Vita, scribens ad vicarium suum: «Si vis, inquit, tribunus esse, imo si vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo contingat. Uvam nullus auferat, segetem nemo detrat, cœum, sal, lignum nemo exigat, annonæ suæ contentus sit. De præda hostis, non de lacrymis provincialium habeat; arma tensa sint, ferramenta samata, calcamenta fortia. Vestis nova vestem veterem excludat; stipendium in balneo, non in popina habeat; torquem brachiale et annulum apponat; equum saginarium

sum defricet, captum animal non vendat, mulum centuriatum comiter curet. Alter alteri quasi servus obsequatur; a medicis gratis curentur. Aruspiciibus nihil dent; in hospitibus casto se agant; qui litem fecerit, vapulet.»

Tacite ergo insinuat Joannes, positis hisce tribus conditionibus, licere militare, et bellum esse licitum, uti docet S. Ambrosius, *serm. 7*, et S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum*, cap. LXXIV.

Extat insignis libellus Ferrandi, Diaconi Carthaginensis, qui floruit anno Christi 300, ac S. Fulgentio, Ruspensi Episcopo, fuit amicus et familiaris, ad Regnum comitem, in quo militi, imo duci militum, qualis erat Reginus, hæc septem innocentie dat præcepta:

«Prima, inquit, innocentie regula est, si tenere inter actus debeas militares, ut nihil virtus tuis superbis adsignes, sed omnia que sapienter aut fortiter aut fideliter geris, ad laudem referas potentissimi Creatoris. Secunda regula est innocentie, militariibus actibus occupato, ut quasi in speculo, sic in illo milites videant quid agere debeant, et magis eos imitatio ad bonum provocet, quam potestas. Dux enim sapiens illic debet ire, quo cupit ducere subditos: ideo enim dicitur dux, qui ducit. Tu ergo esto signifer disciplinæ sanctissime, tu erige tropæum virtutis intendendum jugiter cæteris, tu imitandum appare,» presertim in hisce tribus, quæ hic Baptista sancit, et Ferrandus ibidem fuse explicat et exaggerat. Tertia innocentie regula est, si præsis, ut prosis: prodesse autem videberis, si tempus et locum tuæ administrationis intelligas,» quæ deinde ipse particulatim declarat. «Quarta regula est, ut diligas rempublicam sicut teipsum charitate libera,» uti dilexit Moses, orans pro populo deleri de libro vite, *Exod. XXXII*, et David in peste dicens angelo percutienti: «Convertatur manus tua in me, et in domum patris mei. Isti qui oves sunt, quid fecerunt?» *II Reg. XXIV*. «Quinta regula est: Deficiat temporibus administrationis tuæ peccantium synagoga, crescat electorum numerus. Gande ad luera Christi; dote in dispendiis. Sexta regula est: Quidquid dixeris, gesseris, impuleris, ut Deo et hominibus placeas, et fervore charitatis mirabiliter iniquitatis frigus excludas. Noli esse multum justus, neque sapiens plusquam necesse est.» Explicat ipsius: «Esto justus ut corripis inquietos; noli esse multum justus, ut consoleris pusillanimes, ut suscipias infirmos, et patiens sis ad omnes. Considera ergo quibus imperas, et quam dura corda flectere cupias, ut modo miando, modo feriando, modo veniam largiando, nullatenus quidem remaneat impunita militum peccata dimittas; neque tamen semper excessibus eorum supplicia condigna retribuas, dicens tibi ipsi: Noli esse multum justus. Septima regula est: Pietas ad omnia utilis est, gubernationi reipublice, securitati, saluti, concordie plus

prospicitur, quando dux optimus amari elegit, non timeri. Dux amabilis, murus est patrie. » Et inferius: « Plus esto bonus quam severus; quia hæc est ducis optimi sola perfecta laus, oblivisci semper injurias. »

43. EXISTIMANTE AUTEM POPELO (Græce *ἐποδοκῶντες*, id est suspicante, existimante, expectante, ut veritè Vatablus, sperante, seu spe, desiderio et expectatione suspensus populo) ET COGITANTIBUS OMNIBUS IN CORDEBUS SUIBUS DE JOANNE, NE FORTE IPSE ESSET CHRISTUS, — scilicet Messias patribus promissus, et tam avidè certoque hoc tempore, quo sceptrum a Juda erat translatum, et 70 hebdomades Danielis Christi præmittentia erant impletæ, a Judæis omnibus expectatus. Unde populo hæc de Joanne famam spargente, tandem ipsi primores Judæorum ad eum legatos miserunt, qui rogarent an ipse esset Christus? *Joan.* I, 19. Adeo sanctus erat Joannes. Ita S. Ambrosius, Beda et alii.

46. RESPONDIT JOANNES, DICENS OMNIBUS: EGO QUIDEM AQUA BAPTIZO VOS, VENIET AUTEM PŒRIOR ME, — scilicet Messias. Cætera quæ subdit hæc Lucas, expliciunt *Math.* III, 11.

Moralitè Origenes: Monentur hic, ait, concionatores, ne patiantur se a populo nimis laudari, vel honorari, sed laudes et honores hos supprimant, et ad Christum referant ne ob superbiam fia a Christo priventur.

23. ET IPSE JESUS ERAT INCIPIENS QUASI ANNUM TRIGINTA. — «*T*» «incipiens» non referas ad «*quasi*», sed ad prædicationem publicam Jesu, ad quam missus erat a Patre, *q. d.* Jesus cum in baptismo per columbam et vocem Patris declaratus est Messias, orbis doctor, legislator et salvator, ideoque hoc suum munus et officium exercere, ac publice legem Evangelicam docere et prædicare inciperet, «erat quasi annorum triginta.» Patet ex Græco, qui habet: *Et Jesus erat quasi annorum triginta incipiens*, id est cum inciperet officio fungi et prædicare. Ita Jansenius, Baronius et alii.

Nota: «*quasi*», id est circiter; non enim definit an Jesus præcise fuerit annorum 30. Nam si Jesum natum dicamus anno Augusti 42, Jesus hoc anno sui baptismi, qui fuit Tiberii Imperatoris decimus quintus, explebat annum ætatis 29, et inchoabat trigessimum. Sin dicamus eum natum anno 41 Augusti, explebat annum trigessimum: sin vero dicamus eum natum anno 40 Augusti, explebat annum 31 et inchoabat 32 per 43 dies. Nam Augustus regnavit 57 annos, sed ultimus ejus annus fuit dimidius duntaxat, quia mortuus est in Augusto, tumque successit ei Tiberius: quare primus pariter Tiberii annus non fuit integer, sed dimidius, scilicet a mense augusto usque ad Januariam, quo novus annus more Romano, ideoque secundus Tiberii annus numerari incipiebat. Christus vero natus est anno

Quo an-
no Chris-
tus con-
cipiend-
cars?

40 Augusti finiente, puta die 25 decembris. Adde sedecim reliquos Augusti annos, et quindecim Tiberii, habebis annos vite Christi 31, ideoque Lucas addit «*quasi*», id est circiter, plus minus. Vide dicta cap. II, vers. 1.

ANNUM TRIGINTA. — *q. d.* Joannes, et paulo post Christus, cepit prædicare non præpreperè, sed justa ætate. Tradunt enim Hebræi, ante annum trigessimum nemini fuisse licitum publice docere; tum enim virilis et stata est ætas, ac iudicium plane maturum et perfectum est, idque satis colligitur ex I *Paralp.* XXIII, 3.

UT PUTABATUR, FILIUS JOSEPH, QUI FUIT (filius, ait Arabicus hic et insequent. omnibus) HELI, QUI FUIT MATHAT (1). — Ex hoc loco Porphyrius et Julianus Apostata Lucam falsitatis arguebant, eo quod Joseph non fuerit filius Heli, sed Jacob, ut ait Matthæus, cap. I; quodque Lucas cæteros Joseph et Heli progenitores plane alios nominet ab his quos nominat Matthæus. Adde, quod hæc faciunt ad genealogiam Jesu, qui non fuit filius Joseph, sed natus est ex Maria Virgine.

Primo, respondet S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evang.*, cap. XIII, Joseph fuisse filium natum Jacob, sed adoptivum Heli. Sed id retractat lib. I *Retract.*, cap. VII et merito. Nam hic naturales quæruntur filii, non adoptivi: alioqui enim Jesus Davidis et Abrahæ non esset naturalis filius, sed tantum adoptivus.

Secundo, S. Hilarius, in *Math.* I, et S. Ambrosius hic respondet, Matthæum enarrare Christi generationem regiam, sive ex regibus; Lucam

(1) Doctissimam de Christi genealogis dissertationem legere est apud Patritium, op. cit. t. II, p. 88; cuius satem conclusiones hic exscribendas existimavimus.

I. Ab utroque Evangelista Josephi pater caterique ex ordine majores recensentur, ut demonstrat tum ipse orationis contextus, tum græca syntaxis; ex duobus autem Josephi patribus alter naturalis est, alter patris ejus haberi nequit nisi lege de vidua et leviro; hic deum legalis pater est Heli, ille naturalis Jacobus.

II. Maria Josephi agnata fuit, eoque agnationis gradu huic propinqua, ut omnes fere Josephi majores Maria quoque majores atque adeo Christi ipsius fuerint. Inde apparet veram Christi prosopiam in duobus genealogis integram ferme contineri: ergo, licet Evangelista illic ad Josephum potius quam ad Mariam perduxerint, esse tamen Christi genealogis vere dicit, Christusque genus ex iisdem nos discernere posse.

III. Cur tandem Lucas genealogiam descriperit aliam illa quam descriperat Matthæus, hæc rationes passim afferri: Fieri potuit ut patres legitime notiores vulgo essent quam naturales, eoque magis quia hos, non illos, lex pro patribus agnoscebat. In familia autem Josephi, cum *esse justus*, credere est notorem fuisse prosopiam legalem, eaque de causa hæc potius, quam naturalem, a Luca transcriptam esse. Matthæus vero, qui Hebræis scribebat, eam prosopiam exhibere maluit quam demonstrandæ origini, quam Christus habuit a Davide cæterisque regibus, foret opportunior. Neque vero minus simile est Lucam, cui Matthæus Evangelium notum erat, consulo genealogiam aliam eam quam legitimus in Matthæo, edidisse, ut alia etiam ratio ea via pateret demonstrandi Christum genus a Davide duxisse.

Tertio.
Quomodo
Joseph
potuerit
esse filius
Heli.

vero sacerdotalem, sive ex sacerdotibus; sed hoc æque obscurum est, difficile et insufficiens.

Tertio, alii respondent Joseph fuisse filium naturalem Jacob, sed legalem Heli: nam ex lege veteri, *Deuter.* xxv, 3, fratri sine liberis mortuo (uti videtur fuisse Heli) frater superstes (uti hic videtur fuisse Jacob) debebat suscitare semen, id est filios, quorum frater mortuus illiberis censebatur esse pater legalis. Nimirum Jesca, ait Euthymius, nupsit Mathat, ex eoque genuit Heli; deinde eadem nupsit Mathan, ex eoque genuit Jacob. Porro, Heli mortuus est sine filio: quare uxorem ejus juxta legem accepit frater ejus Jacob, ex eaque genuit Joseph, qui proinde fuit filius naturalis Jacob, sed legalis Heli: sic ergo Heli hic vocatur pater legalis Josephi. Ita veteres passim, ut Justinus, Julius Africanus, S. Hieronymus, Eusebius, Nazianzenus, S. Augustinus, lib. I *Retract.*, cap. VII; S. Ambrosius, S. Thomas, Anselmus, Beda, Damascenus, Salmeron, quos fuse citat hic Maldonatus et Suarez, *II part., Quæst.* XXVII, art. 1. Sed hi coguntur asserere quod Heli et Jacob fuerint fratres uterini duntaxat, quia scilicet habuere eandem matrem, nam patres habuere diversos: pater enim Heli fuit Mathat, ut ait Lucas; pater vero Jacob fuit Mathan, ut ait Matthæus; ac reliqui omnes horum duorum avi et abavi, plane alii et diversi sunt: pater Lucam ab his quos assignat Matthæus. Lex autem jubens fratri defuncto esse liberis suscitari semen, loquitur de fratribus non uterinis, sed germanis ex eodem patre prognatis. Hi enim soli retinebant nomen et hereditatem patris. Adde Jescam hic impertinenter induci. Esto enim in ea velut matre coeant uterini fratres Jacob et Heli, tamen coire nequeunt in Mathat et Mathan, cæterisque eorum antecessoribus usque ad Davidem. Nihil ergo illi hic faciunt ad propositum, scilicet ad genealogiam B. Mariæ et Christi, ita ut ex illis ostendatur Jesus ex semine Davidis secundum carnem esse prognatus. Si enim Jesus natus est ex Jesca et Mathat, idem non potuit gigni ex Jesca et Mathan: quomodo ergo Jesus ponitur filius tam Mathan quam Mathat?

Quarto, alii respondent Lucam, quia Gentibus scribit, genus proprium Jesu texere per virginem matrem, ejus maritus erat Joseph: Joseph ergo, inquit, dicitur filius, id est gener Heli; Heli enim idem est cum Joachim, qui fuit pater B. Virginis; Matthæus vero, quia scribit Judæis, eorum more texere genus Christi per Joseph, qui fuit pater putativus Christi.

Verum nec hoc satisfaciit: nam sic genealogia quam texit Matthæus, vere non pertinebat ad Christum, cum ipse vere non fuerit filius Joseph, sed solius Virginis; ac consequenter Christus vere non descendit per Salomonem (quod licet concedat vir doctus, tamen contrarium innuit Scriptura, II *Reg.* VII, 42; et *Psal.* LXXXVIII, 37), ut habet Matthæus, sed per Nathan, uti habet Lucas.

Dico ergo: Valde verisimile est, quod tempore Christi notissimum erat Mathan fuisse communem avum Josephi et B. Virginis; Jacob vero, qui fuit pater Josephi, ac Heli sive Joachim (qui fuit pater B. Virginis) fuisse fratres germanos, ut vult Franciscus Lucas, aut potius Jacob fuisse fratrem S. Annæ, quæ fuit uxor Heli, sive Joachim, ex quibus genita est B. Virgo: quare dum unius genealogia describitur, alterius quoque describitur. Nam B. Virgo per matrem Annam naturaliter descendebat ex Jacob, Mathan et Salomone; per patrem vero Heli sive Joachim, descendebat ex Mathat et Nathan. Matthæus ergo texit genealogiam B. Virginis, ejusque filii Christi per matrem, scilicet S. Annam, quæ fuit soror Jacob et filia Mathan, nupsitque Heli sive Joachim, ex eoque genuit B. Mariam; Lucas vero texit per patrem, puta per Heli, id est Joachim, ut ostendatur Christum tam per patrem, quam per matrem descendere ex semine Davidis.

Hæc sententia probatur primo, ex cæterarum refutatione.

Secundo, quia non est alius modus aptior conciliandi genealogias Matthæi et Lucæ, nisi hic; quare ad eum nos cogit Matthæus et Lucas: nam aliqui alterutra genealogia, scilicet vel Matthæi, vel Lucæ, nili pertinebat ad B. Virginem et Christum, sed tantum ad Joseph, qui vere non fuit pater Christi. Cum ergo utraque genealogia hæc afferatur a Luca et Matthæo, ut per utramque ostendatur Christum vere et naturaliter ex semine Davidis esse prognatum, uti asserit Scriptura, necessario dicendum est ex utraque non legaliter, sed naturaliter secundum carnem prognatum esse B. Virginem et Christum.

Tertio, quia Lucam texere genealogiam Christi per avum ejus Heli, sive Joachim, maritum S. Annæ et patrem B. Virginis, communis est Doctorum sententia, i. S. Augustini, Dionysii Carthusiani, Cajetani, Jansenii, Palacii, Gagnoli, Galatini, Driedonis, Canisii, Melchioris Cani, Dominici Soto, quos citat et sequitur Suarez, III *part., Quæst.* XXVII, art. 1, disp. 3, sect. 2. Ergo necessario dicendum est genealogiam Matthæi texit per S. Annam, eamque fuisse filiam Mathan: alioqui omnes ejus avi et abavi, quos recenset Matthæus, ad Joseph tantum pertinebant, non vero ad B. Virginem et Christum.

Quarto, huic sententia favet, quod, *Numer.* XXXVI, 7, feminæ quæ, deficientè prole mascula, parentum suorum sunt heredes, jubentur nubere non solum in eadem tribu, sed etiam in eadem cognatione et familia proxima, non scilicet hæreditas illa ad remotos abeat, sed ad proximos, qui vicinissimum ad eam jus habent, transeat. Ergo Maria (quæ unica erat Joachimi et Annæ filia, ideoque eorum hæres) et Joseph fuerunt ejusdem familie, scilicet filii, id est nepotes, Mathan avi sui. Cum ergo Matthæus genealogiam Christi tenuisset per aviam Annam usque ad Salomonem et Davidem,

Quinto
genitine.
Mathan
commu-
Joseph
et B. Vir-
gine.

Lucas eandem texere voluit per Nathan et Davidem, ut ostenderet duplici titulo Jesum fuisse Davidis filium, et duplici jure in regnum Davidis successisse. Nathan enim a Salomone proximum regno fuerat. Communis enim Patrum et Doctorum, ut S. Ambrosii, lib. III in *Lucam*; S. Hieronymi et Theodreti, in cap. xxii *Jerem.*; S. Bernardi in *Illic.*, *Signum magnum*; Suarez et aliorum, sententia est, B. Virginem et Christum ex regibus, scilicet Salomone et Davide, genus traxisse. Ergo B. Virgo per matrem Annam descendit a Nathan et Salomone, ut habet Matthæus. Nam Lucas non nominat Salomonem, sed pro eo ponit Nathan. Imo idipsum innuit Scriptura, *Psalm.* cxxxi: « De fructu ventris tui (o David) ponam super sedem tuam, » id est Christum filium tuum, o David, tibi in regno tuo substitutam. Et *Luc.* i: « Erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui; » domus enim David est stirps regia Davidis.

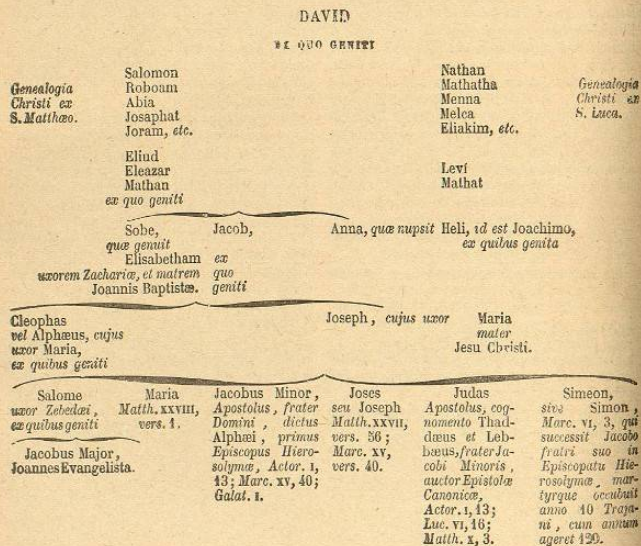
Igitur Matthæus textit genealogiam Christi per Joseph patrem, Lucas per B. Mariam matrem; utraque coit in Davide, sed ab eo dividitur per duos ejus filios Salomonem et Nathan, in duos ordines utrimque descendentium continue usque

ad Joseph et Mariam. Per Salomonem deducit Matthæus, per Nathan Lucas. Heli ergo dicitur pater Joseph; pater, id est soecr: Heli enim per apocopen idem est qui Eliachim, sive Joachim, maritus B. Annæ et pater D. Virginis, cujus maritus erat Joseph, ideoque gener Joachim et Annæ. Sic Joachim, rex Juda, vocatur Eliachim, IV *Reg.* xxiii, 34, et II *Paral.* xxxvi, 4; ac Eliachim pontifex vocatur Joachim, *Judith.* iv. Sicut enim *Jehova* vel *Jo* in *Joachim* est nomen Dei, sic et *Eli* est nomen Dei in nomine *Eliachim*: ita Rabbini et Hilarius.

Porro, in genealogiæ Christi series, quas Lucas textit per Nathan, et Matthæus per Salomonem, coeant in S. Anna, quæ fuit filia Mathan et soror Jacob, patris Josephi. Anna enim nupsit Heli sive Joachim, qui descendit ex Nathan. Anna autem fuit mater B. Virginis, quæ nupsit Josepho, qui fuit filius Jacob, Mathan, Eleazar, etc., usque ad Salomonem.

Accipe tabulam in qua genealogiæ totius Christi et cognatorum ejus seriem gradumque ad oculos perspicies, ex Patribus et neotericis, ac præsertim ex Christophoro a Castro, cap. I *De Deipara*, probabiliter, sed accurate concinnatam

TABULA GENEALOGIÆ CHRISTI EX SS. MATTHÆO ET LUCA.

hac tabula liquet B. Virginem per matrem S. Annam descendere per Mathan ex Salomone, æque ac descendit Joseph; per patrem vero Heli, sive Joachim, descendere ex Nathan, qui fuit frater Salomonis et filius David. Rursum ex ea liquet S. Annam fuisse sororem Jacob et amitam Joseph, ideoque S. Mariam per matrem Annam, et Josephum per patrem Jacob, eundem habere avum Mathan, eosdem ceteros proavos usque ad Salomonem et Davidem: quare Matthæum, dum textit genealogiam Josephi per Jacob et Mathan, texere quoque genealogiam Mariæ et Christi, qui per matrem et aviam Annam recta descendit ex Mathan et cæteris usque ad Nathan.

Porro, Mathan quasi patri filios jam dictos assignat Menæum, id est Officiū Ecclesiasticum Græcorum, die 8 septembris, ubi ipsi hymnis et laudibus B. Virginis natales, parentes et avos celebrant. Cajetanus et Lyranus hic, item Joannes Annius, in *Commentar. Philonis*; Joannes Lucidus; Petrus Galatinus, *De Arcanis fidei*, et alii; quin et S. Hippolytus, episcopus Portuensis et martyr, apud Nicephorum, lib. II, cap. iii, Mathan dat duas filias, scilicet Sobe, matrem S. Elisabethæ, ex qua natus est Joannes Baptista, et Annam, matrem B. Virginis, ex qua natus est Jesus. Cleophas fratrem fuisse S. Joseph, sponsi B. Virginis, discrete docet Hegesippus, qui sub tempore Apostolorum vixit, apud Eusebium, lib. III, cap. x et vii; Cleophas vero quasi patri filios jam recensitos attribuit S. Epiphanius, S. Chrysostomus, Hegesippus, Eusebius, Theodoretus, Beda, Nicephorus et alii quos citat noster Christophorus a Castro in *Histor. B. Virginis*, cap. i. Quare, licet Baronius putet aliam esse Mariam Cleophas, quæ S. Simeonis Hierosolymorum Episcopi fuit mater, a Maria Jacobi et Joseph, scilicet matre; tamen unam eandemque fuisse docent auctores jam citati, et S. Hieronymus, *Contra Helvidium*, Isidorus, Beda et Anselmus, quos citat Christophorus a Castro, cap. iii, p. 126. Salomon autem fuisse uxorem Zebedæi, ex eoque genuisse Jacobum et Joannem, docent S. Epiphanius, Origenes, Theodoretus, Auctor *Imperfecti*, Theophylactus, Euthymius et alii, quos citat a Castro, *De Deipara*, cap. i. Imo S. Marcus, cap. xv, 40, Salomonem vocat illum, quam S. Matthæus, cap. xxvii, 56, nuncupat « matrem filiorum Zebedæi. »

Ex dictis liquet S. Elisabetham fuisse consobrinam B. Virginis, ac neptem S. Annæ, ex ejus sorore dicta Sobe, quam Sigebertus et alii vocant Emmeriam; rursus S. Jacobum Minorem et S. Judam Apostolos, ac S. Simeonem, Episcopum Hierosolymitanum, fuisse consobrinos Christi in primo gradu, quia fuerunt filii Cleophas, fratris Josephi sponsi B. Virginis, quæ fuit mater Christi; Jacobum vero Majorem et Joannem Evangelistam fuisse consobrinos Christi in secundo gradu, quia Salome eorum mater fuit soror S. Jacobi Minoris, S. Judæ et S. Simeonis. Omnium vero

amita fuit S. Anna, mater B. Virginis; S. Anna enim fuit soror Jacobi senioris, filii Mathan; hic autem Jacob fuit pater Joseph et Cleophas, Cleophas autem genuit S. Jacobum, S. Judam, S. Simeonem et Salomonem, cujus Salomes filii fuere S. Jacobus Major, et S. Joannes Evangelista; ac proinde S. Anna horum duorum filii proamita. Illoque senior; hic tamen dictus est Major, non ætate, sed electione et vocatione Christi.

Denique Simeon, frater SS. Jacobi et Judæ, diversus est a Simeone Chananæo Apostolo, licet contrarium aliquando senserit Beda, sed postea idipsum retractavit. Nam ille oriundus fuit ex Nazareth, hic ex Cana Galilææ; ille fuit Episcopus Jerusalem post S. Jacobum fratrem suum, hic Apostolus; ille martyr oblit sub Trajano die 18 februarii, hic longe antea die 28 octobris, quando Ecclesia eorum festa celebrat.

Jam sorores Jacobi, Joseph, Judæ, Simeonis, ex eodem Cleopha patre et Maria ejus conjuge, quarum meminit Matthæus, xii, 53, et Marcus, vi, 3, duas fuisse refert Hippolytus apud Nicephorum, lib. II, cap. iii, vocant eas Mariam et Tamar. S. Epiphanius vero, *heresi* 78, et Theophylactus, in cap. xiii *Matth.*, vocant eas Mariam et Salomonem, quæ nomina ex Evangelio non obscure colligi possunt, ait a Castro, cap. i *De Deipara*, pag. 40.

Qui fuit Heli. — T. « qui » potest referri ad Joseph, q. d. Joseph fuit filius, id est gener Heli, id est Joachim, quia duxit ejus filiam, scilicet B. Mariam Virginem in uxorem, ideoque Lucas non utitur verbo « genuit, » uti Matthæus, sed verbo « fuit; » scilicet vel gener vel filius naturalis, vel etiam opus et plasma, ut cum dicitur de Adam, vers. ult., « qui fuit Dei, » scilicet plasma; Adam enim non fuit Filius Dei, sed plasmatus et formatus a Deo.

Rursus pronomen « qui » ex Græco plane refertur ad « Jesus; » q. d. Jesus fuit filius, id est nepos, Heli sive Joachim, quia ex eo quasi avo per B. Virginem quasi matrem progenitus est. Cum enim Lucas præmississet Joseph non esse verum patrem Christi, sed tantum putativum, non erat ratio cur Josephi genealogiam statim subjungeret, sed potius prospiciam B. Virginis et Christi secundum carnem. Hanc enim describere intendit Lucas æque ac Matthæus; atque hic est finis et scopus genealogiæ utriusque. Ita S. Augustinus (vel quisquis est Auctor, non enim videtur esse S. Augustini), lib. I *Quæst. veteris et novi Testamenti*, *Quæst.* LVI, et lib. II, *Quæst.* VI.

24. Qui fuit Jannæ. — Hic est Jannæ; secundum Hyrcæum, si Annio ejusque Philoni credimus, postremus Judæorum dux ex propheta David et stirpe Asamoneorum sive Machabæorum, dæ quo Josephus, lib. XII, cap. iv et v, et Eusebius in *Chronico*. Christus enim tam a Pontificibus, quales fuere Judas, Jonathas, Simon Machabæi,

quam a regibus descendit, quasi rex et pontifex, uti docet D. Thomas, Bonaventura, ac ex Patribus S. Nazianzenus et Augustinus, quos citat et sequitur Suarez loco citato. Reges enim Juda uxores ducebant filias Pontificum.

27. QUI FUIT ZOROBABEL, QUI FUIT SALATHIEL. — Hi duo, alii et diversi sunt a Zorobabel et Salathiel quos recenset Matthæus, cap. 1, atque eos a Davide per Salomonem esse progenitos, cum hi Lucae a Davide per Nathan descendat, ac proinde omnes avos et abavos habeant diversos ab illis Matthæi. Ita Toletus, Pererius, Franciscus Lucas et alii. Forte hi Lucae ex Nathan descendentes, ad principatum assumpti, mutati sunt nomina eorum, qui a Salomonis familia in principatu illustres evaserunt.

31. QUI FUIT NATHAN, QUI FUIT DAVID. — Nonnulli putant Nathan hunc esse prophetam illum qui Davidem de adulterio cum Bethsabee perpetrato reprehendit, II Reg. xii, 1. Ita Origenes, Lyranus, Burgensis, Albertus Magnus, quia et S. Augustinus, lib. LXXXVIII, Quæst. LXI. Verum idem S. Augustinus merito id retractat, libro I *Retract.*, cap. xxvi, quia hic Nathan natus est ex Davide et Bethsabee, post adulterium, jam legitimo matrimonio copulatis, ut patet II Regum v, 14; et I Paral. iii, 5.

36. QUI FUIT CAINAN. — Hunc Cainan omittunt et expungunt Hebr. et Chaldaeus, *Genes. xi, 12*; et I Paral. i, 18 et 24. Addunt vero eundem ibidem Septuaginta, et ex his Lucas hic. Problema ergo chronologicum est, an Cainan hic Christi genealogiæ et chronologiæ inserendus sit cum Septuaginta et Luca, an vero omittendus cum Mose? In Genesi cum Mose steti pro Mose, et rationes attuli cur omittendus videatur Cainan. Nunc in Luca stabo pro Luca, et rationes cur inserendus sit, afferam. Lector iudicet et eligat quod sibi probabilis appareat.

Omittendum esse Cainan censent Berosus, Philo, Josephus, Theophilus Antiochenus, Africanus, Orosius, Procopius, S. Hieronymus, Gregorius Turonensis, Isidorus, Ado, Beda, Abulensis, Eububius, Genebrardus, in *Chronol. Genes. xi, 12*, ac Jansenius et Cajetanus hic. Si eis obijcias Lucam hic non omittere, sed inserere Cainan, respondent Lucae non esse, quia Genibus scribebat, quibus nota erat duntaxat versio Græca Septuaginta, non vero ipsa Hebræa Mosis, ex Septuaginta inserere Cainan, è qua ne a Genibus falsitatis vel ignorantiam insinuletur, quod contra fidem Bibliorum Græcorum, quæ sola ipsi notant, omittet Cainan. Ita respondet S. Hieronymus, in *Quæst. in Genesim*, dans causam cur Lucas, Act. vii, dicat ex Septuaginta 73 animas cum Jacob ingressas in Ægyptum, cum Moses (*Genes. xlvii, 27*) tantum assignet 70. «Facilis, inquit Hieronymus, excusatio est; non enim debuit S. Lucas, qui ipsius historiæ scriptor est, in Genes Actuum Apostolorum volumen emittens, contrarium ali-

quid scribere adversus eam Scripturam, quæ jam fuerat Genibus divulgata: et utique majoris opinionis illo duntaxat tempore septuaginta Interpretum habebatur auctoritas, quam Lucae, qui ignotus et vilis, et non magnæ fidei in nationibus ducebatur. Hoc autem generaliter observandum, quod ubicumque sancti Apostoli aut Apostolici viri loquuntur ad populos, illis plerumque testimoniis abutuntur, quæ jam fuerant in Genibus divulgata, licet plerique tradant Lucam Evangelistam, ut proselytum, Hebræis litteras ignorasse. Huc usque S. Hieronymus.

Quocirca, inquit auctores isti, in Luca nihil est falsi, nullum mendacium, cum ex Septuaginta interserit Cainan, sive verum, sive fictum et falsum, quia id facit non ex se, sed ex Septuaginta quos more communi sequitur; *q. d.* Ego Lucas recto vobis, o Gentes, genealogiam Christi juxta catalogum generationum, quam texunt Septuaginta qui a vobis toto orbe receptus est, in quo Cainan inseritur, esto juxta Hebræicam veritatem sit omittendus. Hæc enim sententia est vera et irreprehensibilis, etiamsi a Septuaginta erratum vel evarium esset. Qui enim in chronologia, aliave re affert communem auctorum gravium sententiam, non errat, cum illa probabilis sit, esto a parte rei minus sit vera et falsa. Sic Ecclesiæ consignans in Martyrologio, die 25 decembris, annum Nativitatis Christi, dicensque Christum natum esse anno a mundi creatione 5199, non errat, quia id facit ex mente Septuaginta qui totidem annos assignant, quos olim totius orbis sequebatur; esto in annis hæc revera juxta veritatem Hebræicam videatur esse error, uti ex S. Augustino ostendi *Genes. v.* Auctoritas enim Septuaginta Interpretum in chronologia facit sententiam probabilem, quam quisque tuto sequi et citare potest ut probabilem, imo illo ævo communem. Loquendum enim ut nulli, sapiendum ut pauci. Sepe enim Scriptura et auctores Canonici loquuntur ex communi aliorum sensu et vulgi opinione, non ex rei veritate. Ne longe abeamus, exemplum est in Luca, qui *ad eap. ii* Joseph vocat patrem Christi, cum revera non esset pater, sed tantum a vulgo putaretur esse ejus pater. Hæc auctores illi, puta Eugubinus, Cajetanus, Genebrardus, Jansenius, Liberius et audacius.

Alii mitius et reverentius errorem hunc (si tamen est error) in inserendo Cainan tribuunt non ipsis Septuaginta, sed eorum descriptoribus, qui per oculorum lapsum, videntes Cainan paulo ante positum in genealogia Adæ ante diluvium, eundem hic post diluvium reperierunt. Quam enim eorum incuria viliosii fuerint olim codices Septuaginta, præsertim in genealogiis et nominibus propriis, locuples testis est S. Hieronymus, epistol. ad *Domitium et Rogatianum*.

Ex adversa parte inserendum esse Cainan censent Eusebius, S. Augustinus, Nazianzenus, Salpitius, Hugo, Dionysius, Lipomannus, Melchior

Charob
sta LXX
Interpre-
tam pro-
babili.

qui fuit
pat. Prim.

Annulo.

Canns, Delrio, Toletus, Barradius et alii moderni passim. Ratio est, quod omnia exemplaria cum hic interserant, Latina, Syra, Persica, Ægyptia, Æthiopica, Arabica, Græca (unico excepto). Romæ consulti codices, manuscriptos antiquissimos in bibliotheca Vaticana, in basilica S. Pauli, in Oratorio Cardinalis, Baronii, ubi vidi Biblia ante 800 annos manuscriptorum, Alcuini et Magni, in quibus omnibus hoc loco reperi insertum Cainan. Quare religio mihi est, a sacro S. Lucae textu adeo constanti et certo recedere: hanc enim reverentiam S. Lucae et sacris libris debere me existimo, præsertim cum minus incommodi sit dicere Cainan a Mose præteritum ob causas nobis incognitas, quam in Lucam irrepsisse, aut falso ponam in sacro S. Lucae textu, itaque in eo suspectam facere fidem omnium exemplarium. Imo Albertus Magnus, Glossa et Toletus suspicant Cainan olim fuisse, *Gen. xi, 12*, in textu Hebræo indeque Septuaginta eum in Græcum transtulisse. Alii censent Septuaginta eum addidisse ad mysterium, quod nos lalet. Lyranus censet Cainan fuisse filium non naturalem, sed adoptivum Arphaxat. Alii Cainan censent esse eundem cum Sale. Unde Lipomannus, in *Gen. xi*, Joannes Nauclerus et Joannes Lucidus legunt hic: «Qui fuit Sale, qui et Cainan, » sed contra omnium odium fidem. Quare omnino retinendum hic censeo Cainan, uti et censui *Genes. ii, 12*. An chronologiæ sit intendendus æque addendi anni 30, ut cæteris, an non, variæ Chronologorum sententiæ, aliis annos hæc 30 addentibus, aliis eos omittentibus. Forte enim alia de causa inseruere eum Septuaginta et ex eis S. Lucas. Est enim hoc, ut dixi, problema chronologicum. Unde Lucas non ait: «qui genuit, » sed: «qui fuit Cainan, » quod varie explicari potest, ac multo magis Græcum, *τὸν Καϊνάν*.

Simili modo Septuaginta alibi multa supplent et addunt, quæ non sunt in Hebræo, et ab eo sepe evariant. Fuere enim ipsi non tantum interpretes, sed et vates spiritu prophætico pollentes, teste S. Hieronymo et S. Augustino, lib. II *De Consensu Evangel.*, cap. LXVI, et fusiis in *Question. super Genes.*, in Quæst. CLXIX.

38. QUI FUIT DEI, — scilicet plasma, non filius, *q. d.* Deus ex terra, quasi figulus formavit et plasavit primum hominem Adam. Unde Arabicus verit, *qui fuit a Deo*; cum in cæteris «qui fuit, » veritas sit. Lucas ergo Christi genealogiam usque ad Adam deducit, Matthæus vero usque ad Abraham duntaxat, qui fuit pater creditum et auctor Synagogæ; hinc plures genealogiæ rationes sunt in Luca, quam in Matthæo. Cur hoc addit Lucas? Primam causam dant nonnulli, ut integram plenamque Christi genealogiam a Jesu ad primum Adam, ac usque ad Deum Adæ plasam pertinet.

Secundam dat S. Athanasius, orat. in illud: *Omnis tradita sunt mihi a Patre meo.* «Lucas, inquit,

a Filio Dei exorsus usque ad Adam recurrit, ut ostenderet corpus, quod Jesus assumpsit, ab Adam originem trahere, qui a Deo formatus fuit.»

Tertiam dat S. Irenæus, lib. III, cap. XXXIII. Tertio. «Sic, inquit, Christus initium viventium factus, quoniam Adam initium morientium factus est; propter hoc et Lucas initium generationis a Domino inchoans, in Adam reulit, significans quoniam non illi hunc, sed illos in Evangelium vitæ regeneravit.»

Quartam dat S. Leo, serm. x *De Nativ. Domini*: Quærit. «Lucas Evangelista ab ipso Domini ortu seriei generis sursum versus relexit, ut etiam illa sæcula quæ diluvium præverunt, hinc sacramento doceret esse connexa, omnesque ab initio successionum gradus ad eum, in quo uno erat salus omnium, tetendisse.»

Quintam dat Franciscus Lucas, ut significaret Quærit. Lucas per Jesum sursum homines reduci ad Deum, qui per Adam deorsum abduci fuerant a Deo.

Symbolice, Euthymius: Lucas, ait, a Christi Symbolo, inchoans humanitate sermonem reducit ad ejus divinitatem, demonstrans Christum quidem ut hominem incepisse, ut Deum vero carere principio.

Aliam causam dat S. Ambrosius: «Jam, inquit, de ipso Adam, qui juxta Apostolum figuram accepit Christi, quid pulchrius potuit convenire, quam ut sacrosancta generatio a Dei Filio iniperet, et usque ad Dei Filium deduceretur; creatusque præcederet in figura, ut natus in veritate sequeretur; ad imaginem Dei factus præiret, propter quem Dei imago descendere?»

Porro S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evangel.*, cap. iv, numerat hic 77 generationes, quo significatur, inquit, omnium prorsus remissio et abolitio peccatorum facienda per Jesum salvatorem, juxta illud Christi: «Non dico tibi usque septies, sed usque septuaginta septies, » *Matth. xviii, 22*.

Denique vide hic nobile Christi stemma, quod Lucas et Matthæus ad ipso Jesu per tot Reges, Prophetas et Patriarchas ad ipsum Adam protoplastum, imo ad ipsum Deum, per quatuor annorum millia, continuam generationum serie producit. Nemo enim est principum vel regum totius mundi, qui continua serie suam prosapiam ad mille annos pertineret et producere possit. Cur Christus tamdiu distulerit adventum et incarnationem suam, decem menses rationes affert nosler Barradius, tom. I, lib. V, cap. xxxi.

Ad extremam genealogia hæc Christi præfigurata fuit per scalam Jacob. Ita Rupertus, in cap. I *S. Matthæi*: «Scala Jacob, inquit, generatio ista est; et latera scalæ patres vel principes sunt hujus generationis, Abraham atque David, ad quos promissio facta est. Supremus gradus cui Dominus innixus est, beatus est Joseph: innixus,

inquam, tanquam tutori pupillus. » Quocirca S. Bernardus, serm. 4 *De Adventu*, hos Patriarchas montibus similes esse dicit, in quibus saliens Christus ad nos venit: « Ecce venit saliens in montibus, transiens colles; » montes et colles Patriarchas et Prophetas accipe, et quemadmodum veniret saliens et transiens, in libro generationum: « Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Jacob, » etc. Ex his montibus prodiit radix Jesse.

Vantias generat. bonum. Tropologica: « qui fuit » significat vanitatem hujus sæculi, scilicet hominum vitam et generationes singulas præterire, et illico ex presenti verti in præteritum, scilicet « est » in « fuit, » juxta illud:

Falmus Troes, fuit Dium, et ingens
Gloria Teucorum.

Unde impii queruntur, *Sop. v*: « Nos nati con-

tinuo desivimus esse. » Hinc Nazianzenus, in *carin. De hominis externi vilitate*, sic canit:

Ipsam quod vivo, est veluti rapidissimas amnis,
Qui sursum exoriens, semper ad ima fluit.

Et nonnullis interjectis: « a titulo tumulum peto, » id est, ex utero matris nasens, tendo ad mortem et sepulcrum, juxta illud *Job. 1*: « Nudus egressus sum de utero matris mee, nudus revertar illuc; » « ut omnino nihil sit aliud tempus vite hujus quam cursus ad mortem, ait S. Augustinus, lib. XIII *De Civit.*, cap. x; quotidie morimur: quotidie enim demitur aliqua pars vite, et tunc quoque cum crescimus, vita decrescit: hunc quem agimus diem, cum morte dividimus, eto. Ergo cum primum vitam intramus, in mortem statim tendere et a vita egredi incipimus. » Vive ergo æternitati, in qua est perpetuum esse, perpetua stabilitas et constantia rerum omnium.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describitur primo quadragenarium Jesu jejunium, et post illud tentatio trina diaboli. Secundo, vers. 16, Jesus in Nazareth ex Isaia demonstrat se esse Messiam. Cumque, vers. 24, ostenderet quod nullus Prophetas accipere est in patria sua, Nazareth voluerunt eum lapidare, sed ipse per eos transiens vi divina evasit. Tertio, vers. 31, prædicat Capharnaï ubique curat demoniacum. Quarto, vers. 32, vers. 33, vers. 34, vers. 35, vers. 36, vers. 37, vers. 38, vers. 39, vers. 40, vers. 41, vers. 42, vers. 43, vers. 44, vers. 45, vers. 46, vers. 47, vers. 48, vers. 49, vers. 50, vers. 51, vers. 52, vers. 53, vers. 54, vers. 55, vers. 56, vers. 57, vers. 58, vers. 59, vers. 60, vers. 61, vers. 62, vers. 63, vers. 64, vers. 65, vers. 66, vers. 67, vers. 68, vers. 69, vers. 70, vers. 71, vers. 72, vers. 73, vers. 74, vers. 75, vers. 76, vers. 77, vers. 78, vers. 79, vers. 80, vers. 81, vers. 82, vers. 83, vers. 84, vers. 85, vers. 86, vers. 87, vers. 88, vers. 89, vers. 90, vers. 91, vers. 92, vers. 93, vers. 94, vers. 95, vers. 96, vers. 97, vers. 98, vers. 99, vers. 100.

Primum partem expliciti Matth. iv, 1 et seqq.; tertiam, Marci i, 23; quartam, Matth. viii, 14. Sola ergo secunda superest hic explicanda.

1. Jesus autem plenus Spiritu Sancto regressus est a Jordane; et agebatur a Spiritu in desertum 2 diebus quadraginta, et tentabatur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis; et consummatis illis esuriit. 3. Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, die lapidi huic ut panis fiat. 4. Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est: Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei. 5. Et duxit illum diabolus in montem excelsum, et ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis, 6. et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, et gloriam illorum: quia mihi tradita sunt; et cui volo, do illa. 7. Tu ergo, si adoraveris coram me, erunt tua omnia. 8. Et respondens Jesus, dixit illi: Scriptum est: Domine Deum tuum adorabis, et illi soli servies. 9. Et duxit illum in Jerusalem, et statuit eum super pinnam templi, et dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum. 10. Scriptum est enim quod Angelis suis mandavit de te, ut conservent te; 11. et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. 12. Et respondens Jesus, ait illi: Dictum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. 13. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus. 14. Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galileam, et fama exiit per universam regionem de illo. 15. Et ipse docebat in synagogis eorum, et magnificabatur ab omnibus. 16. Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, et surrexit legere. 17. Et traditus est illi liber Isaia prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat: 18. Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, even-

gelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, 19. prædicare captivis remissionem, et caecis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, et diem retributionis. 20. Et cum percussisset librum, reddidit ministro, et sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. 21. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. 22. Et omnes testimonium illi dabant; et mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, et dicebant: Nonne hic est filius Joseph? 23. Et ait illis: Utiq; dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura te ipsum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua. 24. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. 25. In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus, et mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra; 26. et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam. 27. Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo propheta; et nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus. 28. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. 29. Et surrexerunt, et ejecerunt illum extra civitatem; et duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat edificata, et præcipitarent eum. 30. Ipse autem transiens per medium illorum, ibat. 31. Et descendit in Capharnaum, civitatem Galiliæ, ibique docebat illos sabbatis. 32. Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius. 33. Et in synagoga erat homo habens demonium immundum, et exclamavit voce magna, 34. dicens: Sine, quid nobis et tibi, Jesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis sis, Sanctus Dei. 35. Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutescite, et exi ab eo. Et cum projecisset illum demonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit. 36. Et factus est pavor in omnibus, et colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate et virtute imperat immundis spiritibus, et exiunt? 37. Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. 38. Surgens autem Jesus de synagoga, introivit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: et rogaverunt illum pro ea. 39. Et stans super illam, imperavit febri; et dimisit illam. Et continuo surgens, ministrabat illis. 40. Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos. 41. Exibant autem demonia multis, clamantia et dicentia: Quia tu es Filius Dei: et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebat ipsum esse Christum. 42. Facta autem die egressus ibat in desertum locum, et turbæ requirebant eum, et venerunt usque ad ipsum; et detinebant illum ne discederet ab eis. 43. Quibus ille ait: Quia et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei; quia ideo missus sum. 44. Et erat prædicans in synagogis Galiliæ.

4. JESUS AUTEM PLENUS SPIRITU SANCTO REGRESSUS EST A JORDANE, — ubi paulo ante a Joanne baptizatus erat, et Spiritum Sanctum visibiliter receperat, ejus plenitudinem jam ante adeptus erat invisibiliter in primo instanti conceptionis sue.

2. ET TENTABATUR A DIABOLO. — Græce, *πειρασθευεσθαι*, id est tentationem patiens vel sustinens a diabolo; scilicet per 40 dies sui jejunii, de quo præcessit. Vide dicta *Matth. iv, 8*.

3. IN MOMENTO TEMPORIS. — Cur? Audi S. Ambrosium: « Non tam conspectus celeritas indicatur, quam eadua fragilitas potestatis exprimitur. In momento enim cuncta illa præterunt. Et sæpe honor sæculi abiit, antequam venerit. Quid enim sæculi potest esse diuturnum, cum ipsa diuturna non sint sæcula? »

14. ET REGRESSUS EST JESUS IN VIRTUTE SPIRITUS IN GALILEAM. — Græce *in virtute*, id est in potentia, robore, vi Spiritus, *g. d.* Jesus a baptismo potenti impulsu Spiritus Sancti reversus est in Galileam. Spiritus Sanctus enim eum excitabat, valdeque impellebat ut robur spiritus, quod ab initio conceptionis acceperat, sed hoc usque intra se concluserat et absconderat, jam exeret, ac suum prædicandi officium ingenti ardore et spiritu ordiretur in Galileæ, illudque sanctitate vite admirabili ac miraculis stupendis confirmaret. Unde Theophylactus vertit, *diversitas*, id est entusiasmo et divino Spiritus Sancti afflatus actus et impulsus.

16. ET VENIT NAZARETH. — Nota Christum, cum hic, vers. 14, dicitur ivisse in Galileam, non